

วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง กับการเปลี่ยนแปลง

Museum Academic 2

Museum and Maekong Basin

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขงกับการเปลี่ยนแปลง

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง

สำนักวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Museum Academic 2

สิ่งพิมพ์วิชาการลำดับที่ 2

สิ่งพิมพ์วิชาการลำดับที่ 2

ฉบับ

วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขงกับการเปลี่ยนแปลง

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

สำนักวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ISBN 978-974-9766-25-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551

จำนวน 2,500 เล่ม

พิมพ์ที่ ขอบพิมพ์

530/10 ถ.บรรพปราการ ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย 57000

โทร. 0-5375-2434

คำนำ

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

แหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

พิพิธภัณฑสถานเป็นสถาบันทางสังคม

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเป็นแหล่งสืบสานพระราชปณิธานในองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แม่ฟ้าหลวงของปวงชนชาวไทย ในการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงภาระกิจดังกล่าว จึงได้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างคนสร้างคุณภาพ บ่มเพาะคุณธรรม เพื่อให้ผู้คนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนรากฐานของภูมิปัญญา และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนเอง ให้มนุษย์มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในการที่จะดูแลรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเองไว้ เพื่อนำมาประยุกต์ กับชีวิตร่วมสมัยในกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงจึงได้ตั้งโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขงขึ้น เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ในรูปแบบพิพิธภัณฑทิวาจารย์ (Research Museum) เพื่อนำความรู้ที่นำมาประยุกต์และจัดทำนิตรรศการในรูปแบบพิพิธภัณฑที่ได้อาตรฐาน

พิพิธภัณฑสถานเป็นพื้นที่ของความทรงจำ

การดำเนินงานของโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ในระยะเริ่มต้นได้เริ่มรวบรวมความรู้จากทิวาจารย์ ที่ผสมผสานความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยยึดหลักแนวคิดการปลูกป่า สร้างคน ซึ่งเป็นพระราชปณิธาน ในองค์สมเด็จพระบรมราชชนนี เพราะฉะนั้น องค์ความรู้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง จึงเป็นองค์ความรู้ที่ผสมผสานชีวิตวัฒนธรรมและชีวิตชาติพันธุ์วิทยาที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของความเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ยุคของตำนาน ต่อมาเป็นยุคสร้างบ้านแปงเมือง จนรุ่งเรืองถึงยุคอาณาจักร จากนั้น เป็นยุคแห่งการเผชิญหน้าการค้าอาณานิคม จบยุคยุคสงครามเย็น และในปัจจุบันเป็นยุคการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า การช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงนี้เป็นสนามทางการเมือง ตั้งแต่เรื่องวัฒนธรรมของคนเล็กคนน้อย จนถึงสนามการเมืองระดับนานาชาติ

พิพิธภัณฑสถานสร้างจิตสำนึกทางอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ทางพิพิธภัณฑสถาน เห็นว่าผู้คนในแม่น้ำโขง กำลังเผชิญกับสภาวะวิกฤติ อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนต่างรู้สึกว่าจะวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองกำลังจะค่อย ๆ สูญสลายหายไป ซึ่งก็หมายความว่า พวกเขาเหล่านั้น กำลังจะหมดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองไปพร้อมๆ กันทางพิพิธภัณฑสถาน จึงอยากจะรื้อฟื้นให้พวกเขาเหล่านั้นกลับมามีอัตลักษณ์และภูมิปัญญา สร้างความรู้สึกและวาทกรรม เพื่อมีอำนาจต่อรองกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง

สารบัญ

	หน้า
นาค	3
ภูมิศาสตร์พื้นที่และแม่น้ำโขง	5
ภูมิศาสตร์อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง	7
เส้นทางการค้า	9
ชาติพันธุ์	11
ลายสัก	13
ขวัญ	15
ผีกับบทบาทในการควบคุมความสงบของสังคม	16
เส้นทางการเข้ามาของพุทธศาสนาตามหลักฐาน	19
ประเพณี 12 เดือน ของชนชาติไท-ไตในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง	21
วิถีชีวิตเกษตร วัฒนธรรมข้าว และการจับปลา	25
ครัวไฟ	27
เจดีย์ทราย	29
ยุคการยึดครองของชาติตะวันตก 1880-1900	33
ยุคอาณานิคม 1900-1945	35
ยุคเปลี่ยนผ่านสู่รัฐชาติ 1945-1975	39
แม่น้ำโขงกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ	45
บ้านเรือน	51

ต่าง ๆ ให้รับรู้ว่าเขาเหล่านั้น มีตัวตนอยู่จริง มีศักดิ์ศรี เทียบเท่ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพียงแต่ว่าการอธิบายถึงพวกเขาเหล่านั้น ไม่ได้อธิบายถึง GDP หรือจำนวนการบริโภคสินค้าบริโภคต่าง ๆ แต่การอธิบายถึงพวกเขาเหล่านั้น ต้องอธิบายบนมาตรฐานของ การเมืองเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คำอธิบายต่าง ๆ ช่วยให้พวกเขาก้าวมาทัดเทียมและมีตัวตนขึ้นมาอย่างแท้จริง ลูกชิ้นยืนด้วยตัวของเขาเอง

ในปี 2550 โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง ได้จัดทำยุทธศาสตร์การ “วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขงกับการเปลี่ยนแปลง” ขึ้น ในพื้นที่ 300 ตารางเมตร เป็นนิทรรศการกึ่งถาวร (เป็นพื้นที่ชั่วคราว) และเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวไปสู่การจัดทำพิพิธภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานต่อไป ในนิทรรศการแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนของชีวิตวัฒนธรรมเป็นส่วนที่แสดงถึงสภาพทั่วไปทางธรรมชาติของกลุ่มแม่น้ำโขง และผู้คนในตำนาน และสืบเนื่องถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความเชื่อก่อนที่จะรับพระพุทธศาสนาและความเชื่อหลังจากที่ได้รับพระพุทธศาสนาเข้ามาแล้ว ได้ภาพสะท้อนวิถีชีวิตผ่านวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 ส่วนการเผชิญหน้าการล่าอาณานิคม เป็นส่วนที่แสดงถึงมหาอำนาจชาติตะวันตกที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ กับอาณาจักรต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำโขง การขีดเส้นแบ่งการปกครองในรูปแบบอาณานิคมส่งผลถึงความขัดแย้งที่ผู้คนในลุ่มแม่น้ำโขง ได้เผชิญอยู่ในปัจจุบันนับว่าเป็นการสร้าง ความหมายและความรู้เรื่องผู้คนในลุ่มแม่น้ำโขง ผ่านการมิตการอธิบายของเจ้าอาณานิคม เป็นภาพที่แม่น้ำโขงถูกสร้างให้ดูเหมือนว่าล้าหลังและมีความตื่นตาตื่นใจและโรแมนติกสำหรับนักผจญภัย การมาถึงของผู้คนที่เรียกว่า “เจ้านายฝรั่ง” มักจะเป็นภาพที่ประกอบด้วยข้าทาสบริวารผิวคล้ำคอยรับใช้ ตัวเมืองประกอบไปด้วยความสกปรก รกรุงรัง โรคระบาด จนเกิดคำว่า “การคลังแม่น้ำโขง” เกิดขึ้นในหมู่ของชาวตะวันตก ภาพเหล่านั้นเมื่อถึงยุคหลังยุคอาณานิคม Post - Colonialism ทำให้ผู้คนในแม่น้ำโขงติดกับดักความคิดดังกล่าว และนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เจ้าอาณานิคมสร้างขึ้นมาผลิตซ้ำสร้างตัวตนขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา

ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า เป็นส่วนนิทรรศการที่แสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงทรัพยากรทางธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างพวกเขาเขตแดนระหว่างประเทศ ความขัดแย้งเชิงวัฒนธรรมระหว่างคนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อคนกลุ่มน้อย คนพลัดถิ่น หลังยุคสงครามเย็น การต่อรองระหว่างพวกเขาเหล่านั้น รอวันปะทุเมื่อสงครามเย็นที่ชาวตะวันตกคิดว่าสงบลงแล้ว แต่ผลของมันยังคงมีแรงเหวี่ยงของสงครามเย็นอยู่ ในส่วนนิทรรศการนี้ยังแสดงถึงการบริโภคเชิงวัฒนธรรม การทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้า จนถึงการทำให้นักกลายเป็นสินค้า ผ่านการท่องเที่ยว สร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาที่เรียกว่าประเพณีเหนือจริง (Hyper tradition) เพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกต่อไป

ในส่วนที่ 4 เป็นนิทรรศการหมุนเวียนที่จัดเปลี่ยนแปลงชุดนิทรรศการปีละ 2 ครั้ง ซึ่งในระยะ 6 เดือนแรกนี้ (ตุลาคม 2550 - เมษายน 2551) เป็นนิทรรศการภาพถ่ายวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งภาพเก่าและภาพปัจจุบัน จำนวน 120 ภาพ

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อีก 200 ตารางเมตร ทางพิพิธภัณฑ์กำลังจะจัดทำนิทรรศการกลางแจ้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2551 นี้

ผู้ที่สนใจเข้าชมพิพิธภัณฑ์ได้ทุกวันเวลาราชการ ตั้งแต่ 09.00 น.- 15.30 น. ถ้าต้องการคนนำชมหรือมาชมเป็นหมู่คณะตลอดจนการเยี่ยมชมนอกเวลาราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ กรุณาติดต่อล่วงหน้า 1 สัปดาห์เพื่อทางพิพิธภัณฑ์จะได้อำนวยความสะดวกให้แก่ท่านอย่างเต็มที่และเต็มใจที่จะบริการนำชมตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม กับทุก ๆ ท่าน โดยติดต่อมายังโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง โทรศัพท์ 053-917067 โทรสาร 053 - 917068 นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังได้เผยแพร่ความรู้ในระบบอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ที่ <http://museum.mfu.ac.th/> ด้วยซึ่งจะประกอบไปด้วยบทความทางวิชาการ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งบทความเหล่านี้ก็จะเพิ่มเติมเข้ามาอยู่ตลอดเวลา

Museum and Maekong Basin

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Project on Establishment of Mekong Basin Civilization Museum

ISBN 978-974-9766-255-5

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
โทรศัพท์ 0-5391-7067
โทรสาร 0-5391-7068